

VÁRHELYI TAMÁS¹

VILÁGTRENDEK AZ EGÉSZSÉGTURIZMUSBAN – A SIKERES SZOLGÁLTATÓK FÖLDRAJZI ELOSZLÁSÁNAK VÁLTOZÁSAI

Az egészségturizmus a turizmus egyik legnagyobb és leggyorsabban fejlődő ága, melynek gyógyvízre, hosszú kúrákra és egészségügyi kezelésekre alapozott klasszikus formája Közép-Európában alakult ki a XIX. században, természeti erőforrásokra, termálvízre és magashegységek tiszta levegőjére alapozva. A modern egészségturizmus tartalma, üzleti modellje azonban eltér a klasszikusétól, és emiatt a sikeres fürdővárosok, spa-centrumok földrajzi eloszlása is megváltozott. A publikáció az eloszlás változásának bemutatásán túl az okokat is sorra veszi. Tartalmazza a sikeresség kritériumait, a releváns vonzerők értékelését, bemutatja az iparágban a világ legsikeresebb régióit. Szót ejt a környezetvédelmi problémákról a természeti értékek megőrzése és a vízbázis védelme kapcsán konkrét példákat (Egerszalók, Hévíz, Pamukkale) is bemutatva.

A KUTATÁS MEGALAPOZÁSA

A kutatás egy konkrét munka megalapozásával kezdődött: úgy nyertük el Egerszalók fürdőfejlesztése megvalósíthatósági tanulmányának írását, hogy azt különlegességére tekintettel egy átfogó kutatással alapozzuk meg a sikeres fürdők arculatáról. A probléma már akkor is az volt, hogy melyek ezek a fürdők, mitől sikeresek, illetve arculatukban és jellegükben milyenek, besorolhatók-e a gyógyfürdők, illetve az akkor új viszonylag új fogalomnak számító wellness-fürdők közé, vagy osztályozásukhoz ennél összetettebb kategóriákra van szükség. Az eredményeket jelentős gyakorlati munkákban használtam fel, így Hévíz tófürdője átépítésének tervezésében, a gyulai Világfürdő koncepciójának megalkotásában, vagy a Magyar Turizmus Rt. Online stratégiájának elkészítésében.

A kutatásnak 4 éve a Global Spa Summit-os meghívásom adott új lendületet, ahol szembesültem azzal, hogy az iparág legsikeresebb szereplői többnyire már nem kötődnek az ismert fürdővárosokhoz, sokan nem is igazán ismerik ezeket, illetve a tradicionális fürdővárosokhoz tartozó kultúrákat, kezelési gyakorlatot. Ez arra inspirált, hogy a hagyományokat a jelenlegi gyakorlat szemszögéből megvizsgálva igyekezzek felhívni a figyelmet az értékekre, hiszen Magyarország számára ez lehet a nemzetközi sikeresség útja. A Global Spa Summit emellett egy lehetőség is volt az ágazat megismerésére és mélyebb megértésére, hiszen ezeken a rendezvényeken olyan információkhoz lehet jutni, ami üzleti okokból nem kerül publikálásra, illetve a résztvevők révén más oldalról is képet lehet kapni a világ legsikeresebb fürdővárosairól, spa és wellness desztinációiról. Az információk alapján kialakított szempontokat használva több száz fürdőt, fürdővárost néztem át – ezek közül most Európára fókuszálva ismertetem az eddigi eredményeket.

AZ EGÉSZSÉGTURIZMUS TRENDJEI, A VÁLTOZÁSOK OKAI

Az egészségturizmus legfőbb trendje az egészség szempontjainak felértékelődése mellett a kezelések előtérbe kerülése. A profit meghatározó része a kezelésekből származik. Ma már az iparág nem egy fő tényezőre, a termálvízre épül, hanem a kezelésekre és egyéb szolgáltatásokra, és központjait nemcsak a turisták, hanem egyre nagyobb számban a helyi lakosok is igénybe veszik. Így a fejlett országok nagyvárosainak szerepe megnőtt, de emellett növekedett a szép természeti környezetet, mint vonzerőt felmutatni tudó desztinációk

¹Várhelyi Tamás: *Szolnoki Főiskola, Turizmus - Vendéglátás Tanszék*
5000 Szolnok, Tiszaligeti sétány.
E-mail: varhelyit@hotmail.com

jelentősége is. Ugyanakkor változott a természetes erőforrások jelentősége: egyre kevésbé alapvető a termálvizek léte és minősége, Amerikában és a Távols-Keleten néhány kivételtől eltekintve az iparág már nem termálvízre épül.

Európában is egyre kevésbé szűk keresztmetszet, hogy van-e termálvíz, hiszen a kőolaj utáni kutatás melléktermékeként számos új termálkút keletkezett – a mai sikeres hazai fürdők nagy része is ezekre épül. Egy bő évszázad alatt alapvetően megváltoztak az utazási feltételek, és az életmód miatt az utazások szerkezete. Mindezek eredménye, hogy újra kell rajzolni az iparág térképét. Ezt most Európa vonatkozásában teszem meg, megemlítve azonban az új, inkább nagyobb desztinációkhoz, mint fürdővárosokhoz kötődő sikeres iparági központokat: Balit, Thaiföldet Új-Zélandban Rotorua környékét, az amerikai nagyvárosokat, elsősorban New Yorkot és a vidéket, elsősorban Arizonát, a Karib tenger vidékét és Dubait.

A magas ásványi anyag tartalmú termálvizek gyógyító hatását már az ókorban is ismerték. A világ talán legősibb fürdőkultúrája a perzsa, ahol ezeket a vizeket már terápiás célokra is használták. A vízben fürdés mellett már létezett a gőzfürdő is. A perzsa fürdőkultúrából alakult ki az arab és az ottomán török fürdőkultúra, amelyekre már a római fürdőkultúra kultúra is hatott.

Bár Magyarország fürdőkultúrája több mint 1000 éves, fürdőinek zöme csak a XX. században keletkezett, illetve vált jelentőssé. Magyarországon, különösen az Alföldön a vékony földkéreg és a kedvező földtani adottságok miatt különösen jelentős termálvízkészlet található. Magyarország egykor az iparág vezető államai közé tartozott. Az ország a II. Világháború után piaci pozícióit jórészt elvesztette, ismertsége is megkopott. Ennek a változásnak történelmi, társadalmi okai voltak, de nem várható, hogy ezek megszűnésével helyreáll az eredeti állapot: számos más tényezőt is vizsgálni kell, amelyek a sikeresség változására hatnak.

A középkorban a török fürdőkultúra vált a leghíresebbé, de Magyarországon már a törökök előtt is használták a termálvizeket, és gyógyító hatásukkal is tisztában voltak. A legszebb középkori fürdőt azonban Budán is a törökök építették.

Ezzel párhuzamosan Japánban is jelentős fürdőkultúra alakult ki. Már a X. századtól számos fürdő épült, melyeket a későbbiekben a samurájok is gyakran használtak, mert megfigyelték, hogy a fürdőzés elősegítette a sebgyógyulást. Japánban a kiváló minőségű termálvizeket elsősorban nem gyógyászati célokra használják, de jelenleg ilyen irányú kezdeményezések is léteznek.

A klasszikus gyógyturizmus a XIX. században alakult ki, elsősorban a német orvosi iskolák tevékenysége alapján. Ebben az időszakban ehhez a kultúrkörhöz, illetve gazdasági csoporthoz tartozott Magyarország is, amely aktív részes volt a fejlesztéseknek. Az egyik ma is használatos kezelést, a súlyfürdőt magyar orvos fedezte fel. Földrajzilag Közép-Németországtól Közép-Olaszorszáig, Németország és Svájc nyugati határaitól a Monarchia keleti határáig terjed a gyógyturizmus hatóköre. Budapest sok szempontból központi városnak számított, és a hazai egészségügyi turisztikai ipar elismertségét jelzi, hogy fővárosunkban alakult meg 1937-ben a világ első nemzetközi fürdőszövetsége.

A XX. század utolsó évtizedeiben új megközelítés terjedt el, amit leginkább wellness-ként nevesíthetünk, és elsősorban az egészséges életmódra, a betegségek megelőzésére történő aktív fókuszálással jellemezhető. Ez a gyógyító erejű termálvíz szerepének leértékelődéséhez vezetett, de nem jelentette a víz szerepének megszűnését.

Az új trendekből új tényezők válhatnak fontosabbá. A design jelentőségének növekedése a természeti szépségek, a „geo-design” felértékelődéséhez vezetett. A különleges helyeket régen ez nem elsősorban az épített környezetet, hanem a természetet jelentette – ilyen Pamukkale, de ilyen volt Herkulesfürdő is. Ma ez kiegészül azzal, hogy a természetesség jól társul a wellness filozófiájához, illetve hogy az urbanizáció, ipari környezet

tönkretett számos, korábban szépnek tekinthető helyet (pl. Buda, Félixfürdő, Beppu) A jelenség jó példái a vulkánok, mellé épült fürdők, ahol a vulkánokhoz társuló termálvizeknek a szép környezet ad esélyt sikeres fürdő létesítésére, vagy újrapozicionálására. Ilyen fürdők találhatóak Új-Zélandon, erre példa Costa Ricában az Arenal vulkánfürdő, de geoturizmusként írhatjuk le a Lipari szigetekre irányuló turizmust, amelynek komoly történeti hagyományai is vannak, és ahol gyógyhatású termálvizeket, természetes iszapfürdőt találunk.

A fürdők történetét, sikerességet vizsgálva a változásoknak a következő fő tényezőit azonosíthatjuk:

- Számuk (Az olajkutatás megindulása óta sokkal több van, sok a mesterséges fúrás),
- elhelyezkedésük (sikeres városok közelében, illetve a könnyű megközelíthetőség, újabban más sikeres turisztikai attrakciókhoz kötve, a komplex kínálat részeként – pl. sí-spa, borvidék-spa),
- megközelíthetőségük (és ennek változása a technikával és a szokásokkal: Herkulesfürdő közelébe Bécsből gőzhajóval lehetett eljutni, amire ma nincs lehetőség)
- ismertségük (a szájhagyományok, a modern marketing, az ország- és desztináció-imázs – pl. Thaiföld, Bali),
- használati módjuk (csak fürdés, szanatóriumok, szállodák és modern spa – az iparág tartalmi változása miatti földrajzi, illetve sikerességet érintő változások).

A LEGJELENTŐSEBB 25 EURÓPAI FÜRDŐVÁROS

A turizmus egyre inkább komplex élményeket kínál a potenciális turistáknak, így ma már a fürdők önmagukban csak akkor számítanak meghatározó vonzerőnek, ha tradíciójuk és gyógyhatásuk mellett más, látványos vonzástényezőt is fel tudnak mutatni. Ilyen lehet a természeti környezet vagy egy kultúrfürdő régi városszerkezete, patinás épületei, és kivételes esetben egy jó időben épült modern fedett fürdő is. Magyarországi viszonylatban az utóbbira jó példa Sárvár, ahol ugyan többféle, remek gyógyvíz, jelentős hagyományok és egy jó állapotú vár található, de ezek nem voltak elegendőek a nemzetközi hírnévhez mindaddig, amíg meg nem épült a tágas, jól tervezett fedett fürdő. Ez további fejlődéshez vezetett: a város a Royal Spa-k tagja lett, és 2007 végén megnyílt az ötcsillagos, wellness és medical wellness profilú Spirit Hotel. A természeti környezetre jó példa a Hévízi-tó és az egerszalóki Sódomb, a kultúrfürdőre egykor Budapest, de sokkal inkább ilyen Karlsbad.. E speciális vonzástényezők nélkül egy fürdő csak akkor lehet nemzetközileg közismert, ha különleges hotel található ott – például Bad Blumau.

Az alábbiakban a fent leírt szempontokat figyelembe véve, a korábbi kutatási eredményeket felhasználva összeszedtük a leghíresebb, legsikeresebb 25 európai fürdőt.

Karlsbad, Csehország: Mai nevén Karlovy Vary, az egykori Monarchia legismertebb és legpatinásabb fürdőhelye a német határ közelében. A kultúrfürdő tipikus példája, régi házakkal, egységes városképpel. Körülbelül 20 forrást használnak, vizeinek némelyike ivókúrára való, amelyeket az utcán is élvezhetünk, ha veszünk egy erre szolgáló porcelánbögrét. A parkokban a Vichy-hez hasonló colonál-okban (oldalról nyitott fedett folyosók) sétálhatunk. Meg lehet tekinteni a földalatti forrásokat is. A város legattraktívabb gyógycentruma a Castle Spa, a tradicionális terápiák helyszíne az Erzsébet-fürdő. Több, mint 40 négy- és ötcsillagos hotel található a városban.

Bad Gastein, Ausztria: Salzburgtól mintegy 100km-re dél felé, egy gyönyörű, elzárt alpesi völgy (Gastein-völgy) végén fekszik, így három oldalról is magas csúcsok határolják. A hagyományos városszerkezetet főként kisebb szállodák, panziók, villák alkotják, melyek egy

nagyobb vízesést is körbefognak. Modern, a városhoz méltó fürdőjéből, a „Kur- und Vital Zentrum”-ból gyönyörű az alpesi körpanoráma. Még két speciális kúrahelyet kell kiemelni: egyik az 1825-ben épült Dunstbad, mely közvetlenül az Erzsébet-forrásra épült, hogy a gyógyvíz-gőz ne hűljön ki, mire a kezelésekre sor kerül. A másik a Heilstollen, régi bányajáratokban kialakított magas páratartalmú meleg termek, ahová vasút szállítja fel a pácienseket. A szomszédos Bad Hofgasteinben is található modern fürdőközpont. A terület ma már sikeres sícentrum is.

Abano, Olaszország: A Pádova melletti kisváros az olasz medical spa vezető képviselője. Gyógy szállói évszázados hagyományokkal büszkélkedhetnek, az itteni iszapterápia még régebbi, évezredek múlta tekint vissza. Ez az Abano spa legfontosabb eleme, melegen használva, különböző ásványok, tápanyagok és mikroorganizmusok által variálható, orvosilag igazolt hatással. A közeli Velence és más ismert olasz városok révén kivételesen gazdag turisztikai környezetben helyezkedik el.

Bath, Anglia: A nyugat-angliai kisváros a kultúrfürdő eklatáns megtestesítője. Az angol „fürdő” szó névadó helyneve, máig megőrizte eredeti városszerkezetét, régi házait. A Viktória-korabeli épületek közül több a maga korában különlegesnek, modernnek számított. Maga a fürdő a legépebben fennmaradt római emlék, csodálatos, emeletes, oszlopos nagy medencével, kilátással a később mellé épült gyönyörű gótikus katedrális tornyára. A fürdőt a rómaiak a gyógyforrás felé építették, mely (pump house) meg is tekinthető. Fürödni azonban nem lehet benne: erre új, modern fürdőközpont épült.

Baden Baden, Németország: tradicionális fürdőváros Stuttgart és Strasbourg között, melynek neve fogalom a világon. A szép parkok és promenádok arra az időre emlékeztetnek, amikor az itt üdülő notabilitásoknak a séták és a semmittevés is hozzátartoztak a mindennapjaikhoz. A kulturális szórakoztatásról Európa egyik legnagyobb koncerthallja, a Festspielhaus gondoskodik, ha a vendégek nem a híresen szép és elegáns kaszinót választják. Itt található a Brenner's Park-Hotel & Spa, melyet több alkalommal a legjelentősebb spa-magazinok és szakmai szervezetek a legjobb spa-hotelnak választották.

Hévíz, Magyarország: Európa legnagyobb melegvízű gyógytava szép környezetben, évszázados fürdő-hagyományokkal, mely a tóra épült fa építményeken is megmutatkozik. Vize mély, és egész évben lehet benne fürödni. Partján áll a Szent András reumakórház és egy kis elavult fedett fürdő. A kórház fizetős pácienseket is fogad, valamint van egy kis négycsillagos szállodája is. Adottságai ellenére Hévíz jelentősége Trianon után nőtt meg, nagyjából párhuzamosan Herkulesfürdő hanyatlásával. Jelenleg jó példa arra is, hogy milyen fontos a vízbázis védelme: a közelben történő kútúrások következtében kismértékben változott a tó forrásának vízhozama, ami a vízhőmérséklet, illetve a hőérzet változásához vezethet, Hévíz különlegességét veszélyeztetve.

Vichy, Franciaország: A legismertebb francia gyógyhely Közép-Franciaországban. Hírnevének még dicstelen második világháborús szerepe sem ártott. Legjellegzetesebb részei az egy nagy park körül elhelyezkedő ivócsarnokok, melyekben különböző minőségű és indikációjú gyógyvizet lehet fogyasztani. Kozmetikai termékei világhírűek.

Spa, Belgium: A spa-fogalom névadó városa ugyan nem tartozik a legnagyobb fürdővárosok közé (bár csak Radisson Sas hotelből kettő található a városban), de hagyományai, cilindrszerű főépülettel rendelkező fedett fürdője miatt megérdemli a kiemelést. Liege közelében fekszik. Ugyancsak ismert ásványvize (a város emblematisz nevezetességei a tiszta, látványos erdei forrásvizek) és az ez alapján készült ital-termékcsalád.

Leukerbad, Svájc: Tradicionális fürdőhely a Berni Alpokban. Drámai környezetben fekszik, egy 3700-as és egy 3200-as hegy közötti sziklanyeregben, délutánként a szó szoros értelmében a 2945 m-es Daubenhorn meredek sziklafalának árnyékában. 50 fokos mész- és kén-tartalmú fürdőjében a vendégek a tradíciók szerint hosszú ideig áztatják magukat, és még

az ételt is itt, úszó falapokon szolgálják fel nekik. A település ma már közepes jelentőségű síközpont is.

Blau Lagoon, Izland: A vulkáni eredetű termálvizet hasznosító geotermikus erőmű mellett létesített, világhírűvé vált tó és fürdő. Jellemzősége a valószínűtlenül kék vize, mely szint a cianobaktérium okozza. Jellemzője még a kékszöld alga és a kofaföldes iszap, melyben a kiterjedt, egész évben használható kinti tószzerű medence alján is található. Fedett része és algás kezelései is jelentősek. Az algákra és az ásványi anyagokra épül a fürdő nevét viselő termékcsalád is. A fürdő a fővárostól nyugatra, a repülőtér közelében helyezkedik el. Mellette Izlandon még számos természeti vulkanikus fürdőhely található, bár némelyikkel vigyázni kell, mert ha vize néhány fokot melegszik, akkor már éget.

Marienske Lázne (Marienbad), Csehország második legjelentősebb, szintén különleges, egyedi karakterű fürdővárosa. Fiatalabb Karlsbadnál, „csak” a XIX. század elején lett világhírű. Göthe vagy Chopin mellett VII. Edvárd angol király kilencszer kereste fel. 630 méter magasan, szép természeti környezetben fekszik. (Hotel: pl. az 1911-ben épített Esplanade Spa & Golf Resort). Hasonló tradicionális fürdőhely még a közeli Franciskovy Lázne. A fürdővárosban jelentős a Danubius Group érdekeltsége.

Szováta, Erdély, Románia: A Görgényi havasok alján található a Medve-tó. A sós tó köré épültek a strandok és a szállodák. A Danubius-lánc is üzemeltet itt hotelt. Erdélyben központi fekvése és természeti adottságai miatt a legsikeresebb, legkevésbé hanyatló fürdő, melynek nemzetközi téren is van jövője.

Pöstyén, Szlovákia: A Vág völgyében fekvő város tradicionális fürdője a 67 fokos kénes gyógyvízre alapul. Híresek még az itteni iszapfürdők is. Elsősorban mozgásszervi betegségekre (pl. rheumatoid arthritis, scoliosis, osteoporosis) ajánlják, a medical spa-k jellegzetes példája. Emellett ez a nyugat-szlovákiai fürdőhely számos szállodájával a leginkább hasonlít a híres nyugat-csehországi fürdővárosokhoz.

Sárvár, Magyarország: Több különböző gyógyvízzel rendelkező tradicionális gyógyhely, ahol a fejezet bevezetőjében leírtak szerint az elmúlt években felgyorsult a fejlődés, és a város, ezáltal a magyar fürdők szélesebb élmezőnyéből kezd a nemzetközi élmezőnybe kerülni. A 2002-ben átadott fedett fürdője a legszebb Magyarországon – ehhez egy kis négycsillagos szálló is tartozik. 2007-ben Magyarországon elsőként megkapta az EUROPESPA-MED minőségi díjat (mely az Európai Fürdőszövetség minősítése). A közeli Bükhöz hasonlóan nagy előnye Bécs közelsége. Az új Spirit-en kívül több jó szálloda is található még Sárváron. A Spirit medical wellness központjában török hamam és rasul is található: utóbbi az iszappakolásos kúra és a gőzfürdő sajátos egyvelege. A többi négycsillagos szálloda tradicionálisan elsősorban a gyógyturizmusra jellemző kezelésekben erős.

Vals Graubünden, Svájc: Exkluzív modern fürdő Bad Ragaz közelében (nyugatra, Laax síhely közelében), egy nehezen megközelíthető, elzárt hegyi faluban. Vals építészeti különlegességét Peter Zumthor tervezte 1996-ban, és a már kétéves korában építészeti védettséget kapott termálfürdő újra a térképre helyezte az álmos alpesi települést. Helyi gránitból és kvarcból készült, és a medencék, medenceterek vonatkozásában sikerült az ideális arányok megtalálása.

Baden, Ausztria: Híres spa-desztináció Bécshez közel, dél felé. Modern fedett fürdője (Römertherme wellnessfürdő) és orvosi kezelői (Kurhaus) vannak, szénsavas és kénes vizekkel. Jellemző az iszapterápia használata is. Fürdőpark és rózsakert is található a városban. Baden nevű tradicionális fürdő egyébként Svájc is található.

Bad Ragaz, Svájc: Híres, régi fürdőhely Chur közelében, Svájc keleti részén. 37 fokos vize radioaktív, és ízületi, neurológiai és anyagcsere betegségek gyógykúrájára használják. Nevezetessége a közeli 500 méter hosszú, félelmetes, szűk Taminaschlucht-szurdok, ahol néhol

100 méter magas sziklafalak között csak két méter hely marad. A kis teret mennydörgő robajjal tölti be a szurdok alján örvénylő folyó. A feljegyzések szerint már 1242-ben is fürdöttek az itt eredő gyógyforrás vizében: a sziklafalról kötélben függő kosarakban eresztették le a pácienseket. A szurdok felett 1704-ben kolostori fürdőház épült. A ma is működő neves szanatóriumok mellé nemrég modern élményfürdő is épült.

Balneario de Archena, Spanyolország: Ez a délkeleti Murcia tartományban épült fürdő is a Royal Spas Collection tagja. 34 fokos termálvizét 2500 éve használják. Vízéről 1697-ben jelent meg az első tudományos munka, és 1785-ben már az első restauráció is befejeződött. Termálmedencéje 675 négyzetméter felületű, félig fedett. A közelben, a Hotel Leon körül modern spa épül.

Prae Saint Didier, Olaszország: Kis fürdő az Aosta-völgyben, kinti medencéiből csodálatos panorámával, kilátással a Mont Blanc-ra. A közelmúltban megújult spa megőrizte a XIX. századi hagyományokat – a központ 1834-ben épült. Vize természetes, klorid-mentes. Környékén szép túrákat lehet tenni, illetve célközönsége közé tartozik a környék sípályáinak (elsősorban Cormayeur) vendégei is.

Bagnères-de-Bigorre, Franciaország: A Pireneusok lábánál, a legnagyobb francia zarándokhely, Lourdes és a legjobb pireneusi francia síközpont, la Mongie közvetlen közelében fekvő kisváros, ahol 2003-ban művészi színvonalon felépített termálfürdő nyílt „Aquensis” néven. Különösen katedrális-szerű, élményelemekkel gazdagított nagy medencéje látványos. A XIX. századi épülethez hozzátervezett fa és üveg fürdőben e mellett még kezelők, török hammam, és a tetőn pezsgőfürdők találhatók. Vize gyógyhatását már a rómaiak is ismerték.

St Moritz, Svájc: Tradicionális klimatikus gyógyhely, egyben híres síközpont az ország déli részén, ahol már két téli olimpiát is rendeztek. (Hotel: pl. Badrutt's Palace Hotel a Daniela Steiner Beauty Spa-val, Carlton Hotel) Hasonló jellegű, tradicionális üdülőhely a Genfi-tó partján Montreaux és Lausanne.

Saturnia, Olaszország: Bővizű hőforrások, Pamukkale-szerű teraszok találhatók itt. A közép-olasz spa (Hotel: Terme di Saturnia Spa & Golf Resort) filozófiája öt kezelés-féleség együttes használata. Ezek a következők: balneoterápia, beauty-kezelések, stressz-menedzsment, fitness. Sajátos, öregedés-ellenes programja a Lympha os Saturnia, amely egyénre szabott, a biológiai kor meghatározásával kezdődik, melyet az orvos által meghatározott kezelések követnek, végül a „vidd haza” otthonra adaptálható kezelések és életstílus kialakításával, és az ígéretek szerint az életminőség javulásával fejeződik be.

Grotta Giusti, Olaszország (Hotel: GG Natural Spa Resort): Egy természetes, vizes barlangban kialakított fürdő, amely részei Dante színjátéka alapján kapták a nevüket. Bejárata klasszikus terméskő épület. A Toszkanában fekvő barlangot 1849-ben fedezték fel, benne ma 34 fokos gőzfürdő működik, mellette modern kezelőkkel és elegáns szállodával.

Bad Sulza, Németország: A modern Toscana Therme avantgard megoldásai, kezelései új életet adtak az álmos, de 1848-tól működő fürdővároskának. Egyedülálló a „Liquid Sound Templom” hét összekötött medencéje az ablaktalan fatemplomban a csillagok alatt hallgatható világzenével és a víz alatti hangokkal.

Bad Kissingen, Németország. A bajor királyi fürdőváros régi szanatóriumai ma is működnek, bizonyítva a gyógyturizmus hagyományainak továbbélését. Németország azonban élen jár a wellness terén is: ezt szolgálja az új, tágas és világos KissSalis Therme.

Néhány, korábban jelentős fürdőváros, amely **vesztett jelentőségéből**:

A rómaiak idején létesült fürdők közül számos ma is sikeres, de vannak ellenpéldák is. Ilyen pl. a **Hiszárja-fürdő**, Bulgária (Hissar): Három településből álló, korábban jó gyógyhatásának ismert vizeiről nevezetes Plovdiv környéki fürdőhely. A több, mint 20 forrás vizének ásványianyag-tartalma alacsony, a víznek se színe, se aromája nincs.

Ischia, Olaszország: A Nápolyi-öbölben lévő szigetek között ugyan a természeti látnivalókban gazdagabb Capri a híresebb, de gyógyhelyként Ischiának jelentősebbek a hagyományai. Pusztító földrengés miatt veszítette el szerepét – ma már nem elsősorban gyógyvizei miatt látogatják.

Bad Ischl, Ausztria: az egykor Ferenc József által is kedvelt salzkammerguti fürdőhely ma nem tekinthető kiemelkedőnek, bár Kaise Therme nevű fedett fürdőjét most újították meg. A városra inkább a híres, szép sziklakkal övezett tóvidék pihenő- és aktív turizmus-formája jellemző.

Termes de Montbrió, Tarragona, Spanyolország: Az ünnepektől katalán Art Nouveau stílusban épült fürdő, mely a kezelések széles skáláját nyújtja. Egyik termálkútjának vize 81 Celsius fokos. Jelentőségét a spanyol polgárháborút követően veszítette el, és más közeli fürdőkkel együtt jelenleg még nem részesült Katalónia jelenkori felvirágzásából.

Erdélyben még számos régi fürdő található (pl. **Herkulesfürdő**, **Tusnádfürdő**, **Borszék**), melyek az I. Világháború után eléggé el voltak hanyagolva, és elérhetőségük relatív rosszabbodása miatt elveszítették nemzetközi jelentőségüket. Ezek közül Herkulesfürdő egykor Magyarország Budapest mellett elsőszámú fürdővárosa volt.

Az erdélyiekhez hasonló sorsú a Trencsény melletti **Trencianske Teplice**, amely a Monarchia-kori Magyarország egyik leghíresebb fürdője volt. Fedett fürdőcsarnoka szecessziós jellegű, önmagában is látványosság.

ÖSSZEFOGLALÓ

A fürdővárosok keresettsége, sikeressége számos tényezőtől függ. A legsikeresebb fürdővárosokra vonatkozó kutatás keretében ezeket a szempontokat igyekeztünk összegyűjteni és értékelni. A spa és wellness iparág az elmúlt évtizedekben alapvetően megváltozott – természetesen ez is egy olyan jelentős tényező, amely további változásokhoz fog vezetni. A day-spa elterjedésével a nehezebben elérhető fürdővárosok közül csak azok maradhatnak sikeresek, amelyek komplex kínálatot tudnak nyújtani a hosszabb időre ide érkezőknek, és a hagyományokon, a gyógyvizen túl más jelentős vonzástényezőt is fel tudnak mutatni.

Magyarország egykor az iparág vezető államai közé tartozott. Ennek elismeréseként 75 éve, 1937-ben Budapesten alakult meg az iparág első nemzetközi szervezete. Az ország csak akkor lehet újra sikeres az egészségturizmusban, ha megérti a világtrendeket, újraértékeli az iparág természeti és társadalmi-gazdasági hatásait, újraépíti egykor erős nemzetközi kapcsolatait. Európa az új trendekkel, új belépő országokkal szintén veszített világpiacon részesedéséből, és tekintettel a világgazdasági szerepének csökkenésére, ez várhatóan folytatódni fog. De mára kialakult a tradicionális fürdőknek egy olyan hálózata, amit mindenki ismer, és ezek várhatóan továbbra is az iparág vezető desztinációi maradnak. Nem minden tradicionális fürdőváros tartozik ide: Herkulesfürdő vagy Montecatini Terme például elveszítette jelentőségét. Viszont Baden Badentől Abanoig és Bad Kissingenig a jól megközelíthető fürdők megújultak, és megfelelően reagáltak az iparág változásaira. Ideális esetben néhány régen sikeres magyar fürdőváros csatlakozhat ehhez a hálózathoz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

THE INTERNATIONAL SPA ASSOCIATION AND THE HARTMAN GROUP: Consumer Report: Spa-Goer and Non-Spa Goer Perspectives, ISPA, Lexington, 2006.

MICHALKÓ G.: Magyarország modern turizmusföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.

MÜLLER A.; VÁRHELYI T.: Európa turizmus-földrajza. Szolnoki Főiskola, 2007.

VÁRHELYI T., MÜLLER A: Spa tourism and regional development: it can be more successful with cross-border cooperation. Neighbors and Partners: On the Two Sides of the

- Border (ed: I. Süli-Zakar) Debreceni Egyetemi Kossuth Egyetemi Kiadó, 2008. 309-314. p.
- COHEN, M., GERARD BODEKER: Understanding the global spa industry. Elsevier, 2008.
- KÖNYVES ERIKA (2008): Klaszterek szerepe a turizmusban, "Hagyományok és kihívások a menedzsmentben", Debrecen, pp. 374-381.
- SRI INTERNATIONAL: The Global Spa Economy 2007. Global Spa Summit, New York, 2008.
- VÁRHELYI T: Hungary & Central-Eastern Europe, Global Spa & Wellness Industry Briefing Papers, p. 23-25, Global Spa Summit, 2009.
- ERFORT-COOPER P, COOPER M: Health and Wellness Tourism. Spas and Hot Springs. Channel View Publication, 2009.
- VÁRHELYI T (szerk), Várhelyi T, Kovács B, Torday J, Müller A: Világtrendek a turizmusiparban, Szolnoki Főiskola, 2009
- VÁRHELYI T: A Turizmus fejlesztése (főiskolai jegyzet), Líceum Kiadó, Eger, 2009.
- STANTON, L.: Research: Global Spa Consumers. Spa business, 2009/3, pp. 32-36.
- VÁRHELYI T: Az egészségturizmus menedzsmentje. e-jegyzet. Szolnoki Főiskola, 2011 (in: Várhelyi-Boros-Mondok: Egészségturizmus)